

Humanisme en volksontwikkeling

Het Nederlandse humanisme heeft van nature levendige belangstelling voor het werk, dat ten behoeve van de culturele ontwikkeling van ons volk plaatsvindt. Humanisten komt U veelvuldig tegen in organisaties als de volksuniversiteiten, het Instituut voor Arbeidersontwikkeling en in plaatselijke verenigingen van het type Haags Instituut voor Volksontwikkeling. Ja, zelfs wel in de departementen van de Maatschappij tot nut van het algemeen, hoewel het goeie, ouwe Nut officieel als zijn doel noemt: het bevorderen van algemeen volksgeluk *naar de beginselen van de christelijke godsdienst*. Zoiets kan gelukkig rustig in Nederland en we zouden zeggen waarom ook niet? Maar goed, dit ter zijde. Ik stel nog vast, dat de humanistische belangstelling zich even goed richt op organisaties met een wat meer gespecialiseerde taak. Ik denk aan de plaatselijke kunstkringen, die zich voornamelijk bezighouden met het toneel en in wat mindere mate met balletten en concerten. Ik noem de filmliga's, die zulk uitstekend werk voor de propaganda van de goede film verrichten. Ik wijs op de verenigingen, die de huismuziek, de volkszang, het lezenspel, de volksdans in de aandacht willen houden. En ik mag zeker niet verzuimen de bibliotheken voor het voetlicht te halen, en de verenigingen die de amateuristische kunstbeoefening bevorderen. Maar laat ik geen poging doen U een volledige opsomming te bieden van de activiteiten, die op het wijde veld van de volksontwikkeling worden ontplooid. Er is zo onnoemelijk veel. Je kunt wel zeggen, dat alle sectoren van cultureel leven worden bestreken. Nog nooit is het gelukt het uitermate verscheiden werk zelfs maar te inventariseren. Duizend en één bedrijvigheden raken elkaar, steunen elkaar, overlappen elkaar. Het lijkt een chaos. Niettemin kan het de moeite lonen de grote lijnen in het ogenschijnlijk verwarde beeld zichtbaar te maken. De visie die wij vanochtend op dit beeld zullen ontwikkelen, is een humanistische kijk, dat is duidelijk.

We willen dan proberen antwoord te geven op de vraag: Wat is nu eigenlijk de bedoeling van die zogenaamde volksontwikkeling. Het antwoord luidt: De velerlei activiteiten, die met elkaar het volksontwikkelingswerk gestalte geven, hebben tot doel de mens te leren leven in zijn wereld als een *volwaardig mens*, dat wil zeggen als een mens, die zich bewust is van zijn menselijke vermogens en die ook bereid is die menselijke vermogens te benutten. Want hoe is het: de maatschappelijke ontwikkeling in Nederland heeft de burgers prachtige kansen tot ontplooiing geschonken, óók de burgers die driekwart eeuw geleden met elkaar nog de grote, grauwe proletariërs massa vormden. Maar achter elke maatschappelijke vooruitgang kwam een nieuw vraagteken te staan. Wat doen de Nederlanders met de verkregen vrije tijd? Wat voeren ze uit in de hun toegekende vakantie? Zijn ze gelukkig in hun gerieflijke huizen? Kort gezegd is de grote vraag van onze samenleving anno 1956: hoe geven we menselijke inhoud aan de nieuwe maatschappelijke vormen. Volksontwikkeling is het probleem van vorm en inhoud. Er is een langademig opvoedingsproces nodig om de burgers van Nederland te leren, hoe zij hun verbeterde omstandigheden kunnen aangrijpen ter verrijking van hun persoonlijk leven, en in dat proces hebben de organisaties voor volksontwikkeling naast de zogenaamde massa-communicatiemiddelen, naast de staatkundige partijen, naast de vak- en standsorganisaties hun aandeel.

Het ligt voor de hand, dat men bij een systematische opzet van een of andere volksontwikkelingsactiviteit allereerst op zoek gaat naar de duidelijk aanwijsbare menselijke tekorten, waarin niet op een of andere wijze wordt voorzien. Nu heb ik in een vroeger praatje voor deze microfoon al eens uiteengezet, dat we geen van allen in een samenleving, in een gemeenschap leven, maar in een reeks van levenskringen. Zo doen we er ook ditmaal verstandig aan niet vaag te generaliseren, maar onze voorbeelden van die tekorten concreet te ontlenen aan een paar van de belangrijkste levenskringen.

Laten we beginnen met het gezin, stellig nog steeds de voornaamste levenskring, ook al wordt er al tientallen jaren aan de gezinstak geknabbeld. Naar de buitenkant beoordeeld is het Nederlandse gezin van nu er stukken beter aan toe dan b.v. het negentiende-eeuwse arbeidersgezin, dat geteisterd werd door kindersterfte, dat samenhokte in een éénkamerwoning en dat verkommerde in armoë. Maar dat wil helemaal niet zeggen, dat de tegenwoordige vaders en moeders de gunstiger omstandigheden volkomen kunnen benutten om hun opvoedingstaak beter waar te nemen. Aan liefde voor hun kinderen ontbreekt het hun natuurlijk niet. Maar wel in soms verbijsterende mate aan kennis van het kind. In de opvoeding is liefde de eerste vereiste, maar niet de enige. Er komt ook begrip aan te pas. En wie zal durven ontkennen, dat dit begrip bij veel ouders ontbreekt? Daarom valt elke poging van volksontwikkelingsorganisaties, om aan de ouders een beter paedagogisch inzicht bij te brengen, toe te juichen. Lezingen over opvoeding, gesprekken, cursussen en geschriften hebben voor menig ouderpaar een koers uitgezet naar een nieuwe aanpak van hun kinderen. En — iets van heel andere orde —: mag moeder de vrouw niet de kans hebben zich uit te werken boven het peil van een doodgewone huissloof? Het moeilijke beroep van huisvrouw krijgt zoveel meer allure, als de vrouw ook iets weet van hygiëne, voedingsleer, eenvoudige ziekenverpleging, woninginrichting en stofversiering. U heeft er geen idee van, hoe die schijnbaar weinig betekende zaken een winst aan arbeidsvreugde kunnen opleveren, een menselijke winst dus, voor de vrouw persoonlijk en voor haar hele gezin.

Maar laten we een ogenblik afscheid nemen van het gezin en de wereld van de arbeid binnentreden. Wie waarneemt, welke schade de moderne arbeidsomgeving in het zieleleven aanricht, is geneigd alleen daarom al aan de volksontwikkeling grote waarde toe te kennen. De noodlottige eenzijdigheid, die annex is aan de deelarbeid, moet gecompenseerd worden door welbewust met onze burger andere gebieden van kennis te betreden. De indrukwekkende reeks lezingen en cursussen over natuurlijke historie, aardrijkskunde, geschiedenis, sterrenkunde en wat U maar wilt, verschaft ten dele het noodzakelijke tegenwicht. En wanneer de individu als werknemer nummer 9321 in de massa van het reuzenbedrijf dreigt onder te gaan, dan moet er voor hem ergens een kleine gemeenschap te vinden zijn, waar hij weer mens onder mensen mag wezen: z'n discussieclub, z'n amateur-toneelvereniging, z'n harmonie-orkest; een kleine gemeenschap, waar hij zijn eigen, strikt persoonlijke belangstelling kan uitleven, tezamen met anderen die zijn voorkeur delen. Een kleine gemeenschap bovendien, waar hij volkomen vrijwillig een stukje verantwoordelijkheid voor de hele groep leert dragen, als tweede penningmeester of plaatsvervangend regisseur, of commissaris van materiaal, het kan niet schelen wat. Hij ontmoet daar ook de onbaatzuchtige vriendschap, de kameraderie, die hem er voor zal behoeden om te komen in het concurrentievenijn van het massabedrijf met zijn bazen, onderbazen, krassen, voorlieden, geschoolde arbeiders, halfwassen en ongeschoolden.

Derde voorbeeld: de volksontwikkeling draagt ook een grote verantwoordelijkheid tegenover de staat, de democratie (weer een andere levenskring dus). We hebben de staatsburger toegerust met een stembiljet, en we moeten heel goed oppassen, dat dit stembiljet niet als een dodelijk wapen op onze borst wordt gericht. Samen met pers, radio en politieke partij heeft de volksontwikkeling tot taak, de staatsburger in te lichten en voor te lichten over de problemen, die in de democratie aan de orde zijn. Dat is overigens makkelijker gezegd dan gedaan. Want de vraagstukken, waarover de Nederlanders zich door middel van een stembiljet uitspreken, zijn na de tweede wereldoorlog ingewikkelder dan ooit tevoren. Het is voor de gewone burger domweg onmogelijk zelfs maar op de hoogte te blijven van de feiten in de Amerikaans-Russische tegenstelling en hij is dus zeker niet bij machte de feiten in hun onderling verband te plaatsen of tegen hun historische achtergrond te bekijken. Welnu, dan ligt het op de weg van een volksontwikkelingsorganisatie de wirwar van zakelijke gegevens door een deskundige te laten herleiden tot een lezing of een cursus. Zo'n lezing of cursus moet zich richten op de hoofdzaken, die objectief, nuchter en eenvoudig aan het publiek worden voorgelegd. Onze burger zal doorzicht verwerven in het vraagstuk en daardoor beter zijn houding kunnen bepalen tegenover het Atlantisch Pact en de beweging van de derde weg. Het komt er op neer, dat de volksontwikkeling een bijdrage verschaft tot het levend houden van de democratie. Want een democratie, die niet steunt op belangstelling en begrip van de staatsburgers is een dak zonder pijlers.

Het laatste voorbeeld van een leemte die de volksontwikkeling tracht op te vullen, wil ik kiezen uit een levenskring van de wijdste denkbare omvang de mens in de kosmos. In beginsel is het natuurlijk in de eerste plaats een taak van de kerken en het humanistisch verbond te prikkelen tot bezinning op de kosmische waarden; op de vragen van leven en dood, van het voortbestaan van de ziel, van

onze plaats in het heelal, van de krachten die ons leven beheersen. Maar de volksontwikkelingsorganisaties kunnen prachtig voorbereidend werk doen om de mensen ontvankelijk te maken voor de doordénking en (misschien nog meer) de doorvoeling van dit soort vragen naar leven, wereld en kosmos. Hun grote hulpmiddelen daarbij zijn de natuurbeleving en de kunstbeleving. Maar het overgrote deel van ons volk is in zijn dagelijks bestaan losgegroeid van de natuur en in sterkere of zwakkere mate vervreemd van de kunst. Maar als dat zo is, dan is er ook bestaansrecht, wat zeg ik: een bestaansnoodzaak, voor de natuurhistorische lekenorganisaties, voor de verenigingen die hun leden leren vakantie te houden midden in de natuur. Dan is ook zonneklaar de bestaansnoodzaak van al die organisaties die de kunst weer tot een onuitlichtbaar deel van het volksleven willen maken. De ontroering, die natuur en kunst in een mens kunnen wekken, is vaak het voorspel tot een harmonisch kosmisch besef.

Luisteraars, de aard van m'n voorbeelden toont al aan dat ze met tientallen andere kunnen worden uitgebreid. Waar U ook heen grijpt, in welke levenskring dan ook, het zal steeds weinig moeite kosten aan te wijzen op welke punten de mens niet leeft als een volwaardig mens. Ik heb een paar keer duidelijk laten uitkomen dat de organisaties voor volksontwikkeling niet de enige lichamen zijn, die de cultivering van de menselijke vermogens voor hun rekening nemen. Maar zeker mag gezegd worden dat ze een rol van betekenis spelen op het toneel van de Nederlandse samenleving. En zoals het in een goed toneelstuk betaamt, beschouwt de volksontwikkeling lichamen als kerk, humanistisch verbond, politieke partij, vakbeweging, pers, radio en televisie als medespelers. Het woord van de een heeft de aanvulling, de reactie van de ander nodig. Met opzet heb ik de voorbeelden uit sterk verschillende levensgebieden gezocht om vooral de nadruk te leggen op de haast onbegrensde veelzijdigheid van het volksontwikkelingswerk. Als de volksontwikkeling verantwoordelijkheidsbesef en gemeenschapszin aankweekt, dan dient ze de goedheid; als ze kunst verbreedt, dient ze de schoonheid; als ze kennis uitdraagt, dient ze de waarheid. Kortom, dan voldoet ze aan de normen van het moderne humanisme. En daarmee hoop ik de hechte banden te hebben verklaard tussen humanisme en volksontwikkeling.

C. CABOUT

ONTMOETING TUSSEN OOST EN WEST

door

KWEE SWAN LIAT

Uitgave N. Kluwer met medewerking van het Humanistisch Verbond.

178 pagina's - gebonden f 6,50 - ingenaaid f 4,90.

Bestellingen bij het Centraal Bureau Humanistisch Verbond,
Bleyenburgerstr. 1, Utrecht, Postgiro 304960.

HET WOORD VAN DE WEEK

VERSCHIJNT
WEKELIJKS
22 JANUARI 1956

Frankering bij
Abonnement
UTRECHT

De Heer
Mevrouw
Mejuffrouw

Onbestelbare exemplaren
terug aan:
Bleyenburgerstraat 1, Utrecht

Het Woord van de Week

Humanistische radiolezingen uitgesproken voor de Vara-microfoon.
Administratie en redactie: Humanistisch Verbond, Bleyenburgerstraat 1, Utrecht, Postgiro 304960
Abonnementsprijs bij vooruitbetaling f 1.— p. kwart., losse numm. f 0.12, buitenland f 4.60 p.j.